

Rakım Efendi

Karakter Karakter olarak bütün iyi ve güzel özellikleri bünyesinde barındıran Rakım Efendi adı gibi oldukça kültürlü ve efendi biridir. Kendisi ahlak yapısı itibarıyla da dolu ve dikkatlidir, çok çalışkan, gayretli, hoşgörülü, sabırlı, bilgili, özverili, cömert, tokgözlü, yardımsever, ahlaklı ve dürüst biridir. Bu nedenle de çevresinde hep aranılan ve sevilen bir isim olarak belirir. Eğitilmiş, kültürlü aynı zamanda ahlaki değerlerine önem veren, doğu ve batı kültürünü kendinde sentezleyebilen bir insan modelini temsil eder.

Aktiviteler Rakım Efendi boş vakti çok olan bir adam değildi lakin yaptığı işlerden zevk almasını da bilen bir kişidir. Genellikle araştırmalar yapar ve dil öğrenimini kuvvetlendirip çeviriler yapar. Arapça, Farsça, Fransızca gibi dillere ilgisi vardır. Tiyatro sever biri olarak ilgiyle takip eder. “Tiyatrodan içeri girer girmez ve ondan sonra localarda mevcut bulunan kişileri araştırarak, meselâ G. Bey ve emsali kibarın localarına uğrayarak hangisine selâm verecek olsa, “Maşallah Rakım Efendi oğlumuz, buyurunuz bakalım! Sizin için de yerimiz vardır” diye kendisine yer gösterirler idi.”

Paraleller Felâton Bey’in olumsuz yönlerini ortaya çıkaran, iyi özelliklerle donatılmış bir kişi olarak karşımıza çıkan Rakım, bir insanda olması gereken ne varsa fazlasıyla hepsini taşımaktadır. Rakım Efendi’yi Rezaizade Mahmut Ekrem’in Araba Sevdası(1989) adlı eserindeki ayaklı kütüphane tipindeki Naim Efendi ile benzer özelliklerde görebiliyoruz, o da tıpkı Rakım Efendi kadar bilgili ve çalışkandır. Yine Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Şipsevdi(1946) isimli romanındaki Raci karakteri de Rakım Efendi’yi okuyunca gözümüzde canlanır. Raci de Rakım Efendi gibi alafranga meraklısı olmayan, ahlaklı ve dürüst biridir. Tanzimat döneminin pek çok eserinde bu tarz iki zıt tipe rastlamak mümkündür.

ÖRNEK ANILAR

Kültürlü Rakım Efendi oldukça bilgi yüklü, çok yönlü ve kültürlü biridir. Kimlik olarak dinî ilimlerin yanında Arapça, Farsça ve Fransızca, sosyal bilimlerin yanında fen bilimlerini de öğrenmiş son derece donanımlı bir kahramandır. Hemen her konuda bilgi sahibi olmak istediği için araştırıp öğrenme konusunda sınır tanımaz.

Çalışkan Rakım Efendi çok çalışkan bir karakterdir. Tüm günlerini işi ile değerlendirir ve zevk-sefa uğruna parasını harcamayı uygun bulmamaktadır. Kendisi sabah namaz vaktinde uyanır hem dini hem dünyevi hiçbir işini aksatmaz. Rakım Efendi bu “çalışkanlık” özelliği ile örnek olmaktadır. Sabahları dört gibi medreseye gider, orada ibadetlerini yerine getirdikten sonra kaleme gider, saati dolduktan sonra akşam saatlerinde Fransızcasını ilerletmek için bir hekime, hekimden sonra da bir Ermeni arkadaşına Türkçe öğretmeye giderdi. Rakım Efendi : “Ne yapalım birader. Bizim başımız yok, tarlamız yok, gelirimiz yok, giderimiz yok. Çalışmazsak ne yeriz?... Çok çalışmak ve para kazanmak önemlidir.” Rakım adeta iş makinası gibi durmadan çalışır. “Rakım birkaç sene bu yolla devam eyledikten sonra ayda yirmi otuz liraya kadar kazanmaya başlayıp fakat biçare çocuk bu parayı kazanabilmek için yirmi dört saat gününden yalnız yedi saat kadarını uyku ve istirahat ve yemeye içmeye sarf ederek on yedi saatini hemen mütemadiyen işlemekle geçirir idi.

Gayretli/İstekli Rakım Efendi çocukluğundan beri her konuda bilgi sahibi olmak ve kendini geliştirip para kazanmak adına çok fazla gayret ve çaba göstermiştir. Bilgiye karşı hep isteklidir. “Onun aldığı eğitimi, terbiyeyi, hali vakti yerinde olanlar bile kolay bulamazlar. Rakım gayretiyle, dadısının teşvikiyle her şeyi en iyi şekilde öğrenmeye çalışmıştı. Hadis, tefsir ve fıkıh gözden geçirmiş, Risale-i Erbaa’yı açıklamalarıyla incelemiş, edebiyatta Farsçadan Arapçadan seçme beyitleri ezberlemişti. Fransızcasını geliştirmiş, kimya, hukuk, coğrafya gibi alanlarda da kendisini yetiştirmişti.” Sadece eğitim ile ilgili hususta değil bilhassa memuriyette de parası yetmeyince mutlaka ek işler yapmaya gayret ederek para kazanmıştır. Bu uğurda memuriyetini bile gözü görmedi.

Hoşgörülü Rakım Efendi insanları incitmeyen, kırmayan sevgiyle kucaklayan bir hoşgörülü bir karaktere sahiptir. Kendisi bu insan sevgisini, hoşgörüsünü “Dünyada benim sevmediğim adam mı vardır? Ben ki herkesin hüsn-i teveccühüne eşed-i ihtiyaçla muhtacım. Herkesi sevmeye bu cihetle dahi mecburum,” diyerek belirtir. Bu kendisinin sınıf ayırt etmeksizin menfaati olmadan insanları sevdiğini gösterir. Örneğin evinde parayla satın aldığı cariye bile her daim hoşgörülü olmuş ve insan olarak ona büyük değer vermiştir. “Ben karılara asla yaranmak hevesinde bulunmadığım için beni seviyorlar. Eğer siz de bu hâlde olsanız daha ziyade muvaffakiyete mazhar olmanız lâzım gelecek”

Cömert Rakım Efendi, cömert biridir ve kazandığını ailesi ile paylaşır. Çalışarak kazandığı paraları dadısına ve cariyesine sarf eder: “Şu kadar var ki, eli sıkılık dedikleri şey Rakım’ın zihninden bile geçmemiş olduğu halde, her ne kazanır ise evine ve dadısına ve Canan’a sarf eder ve fakat varidatı pek fazla olduğu zaman, israfı dahi uygun görmediğinden bilâkis artan miktarını dadı kalfa kendi sandığında hıfz eyler idi.” Hatta cariyesi Canan’a piyano hocası tutmak istediğinde arkadaşları vasıtasıyla tanıdığı hoca para değil dostluk istediğini belirtir. Kendisi cömertlik ettikçe cömertlik buluyor gibidir.

Dürüst Rakım Efendi tüm güzel değerleri taşıyan biri olarak dürüst de bir insandır. Sözünün arkasında durur. Cariyesi Canan'ı satın alacağı zaman parası yetmeyip borçlanmış ve geri ödeyeceğine dair söz vermişti. Daha sonra parayı tedarik eder etmez borcunu dürüstçe ödedi. "Gel baba gel, ben borçtan hoşlanmam. İşte parayı tedarik ettim. Bin kere şükür olsun, Cenab-ı Hak hiç ummadığım yerden gönderdi" diye yirmi altın borcunu vererek senedini kurtardı." Bu gibi sözünde durma, dürüst olma erdemlerinden ötürü çevresindeki insanlar da ona çok güvenir ve sever. Rakım'a göre dürüstlüğün karşılığı maddiyatta yoktur.

Kıskanç Rakım Efendi cariyesi Canan'a karşı içinde büyük bir muhabbet, aşk besler. Fakat bunu dile getiremediği için içsel olarak sıkıntılanır ve "Canan, ah Canan! Seni vallahi kendimden kıskanıyorum. Aman yarabbi! Çıldırarak mıyım, ne olacağım?". Hatta arkadaşı Felâton Bey sevgilisini tanıştırmak isteğinde biraz fazla ısrar edince ona da çok şaşırılmış, sevdiği kadını herkese gösterme fikrine pek hoş bakmamıştı.

Sabırlı Rakım Efendi sadece para konusunda değil duygusal anlamda da aşırı isteklerden uzak duran sabırlı bir insan portresi çizer. Cariyesi Canan hakkında duygusal şeyler hissetmeye başlayan Rakım "Acele işin nedameti sonra tamir kabul etmeyecek kadar büyüktür" diye düşünerek kendisini durdurmayı başarır: "O şehvet denilen şey yok mu? Pek murdardır. Ama gerçekten murdardır." dedikten sonra, "şehvetin" aşkın temizliğini kirleterek onun zevkini kaçırdığını savunur. Bu yüzden de hem duygularını açıklamada hem de rutin işlerinde acele etmemeye gayret eder.